

*Janusz Mólka**

ORCID: 0000-0002-1488-6100

Kraków, Polska

Żył dla innych w trosce o rozwój duchowy – ksiądz Mieczysław Kuznowicz

He Lived for Others out of Concern for Spiritual
Development – Father Mieczysław Kuznowicz

Abstract: The article concerns the pedagogical views and style of conduct of the Rev. Mieczysław Kuznowicz with young people gathered in the Industrial and Craft Youth Association (Związek Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej) in Kraków, which he organized. It is an attempt to answer questions about his activities: What priorities dominated his educational proposals? What assumptions did he based his activity on? Why is spiritual development important in human life? In the analysis presented, we pay attention primarily to the role and importance of the spiritual dimension of man in the processes of integral education.

Keywords: be there for others; spirituality; integral education; Mieczysław Kuznowicz.

Abstrakt: Artykuł dotyczy poglądów pedagogicznych i stylu postępowania księdza Mieczysława Kuznowicza z młodzieżą skupioną w zorganizowanym przez niego Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej w Krakowie. Jest próbą odpowiedzi na pytania dotyczące jego działalności: Jakie priorytety dominowały w jego propozycjach edukacyjnych? Na jakich założeniach opierał swoją działalność? Dlaczego rozwój duchowy jest ważny w życiu człowieka? W przedstawionej analizie zwracamy

* Dr Janusz Mólka SJ, Instytut Nauk o Wychowaniu, Uniwersytet Ignatianum w Krakowie, Polska; e-mail: janusz.molka@ignatianum.edu.pl

uwagę przede wszystkim na rolę i znaczenie duchowego wymiaru człowieka w procesach harmonijnego i integralnego wychowania.

Słowa kluczowe: być dla innych; duchowość; integralne wychowanie; Mieczysław Kuznowicz.

1. Wprowadzenie

Mieczysław Józef Kuznowicz, urodzony 15 stycznia 1874 roku, był katolickim duchownym – jezuitą. Swoje życie poświęcił pracy z młodzieżą. Wzorem i inspiratorem pracy z młodzieżą rękodzielniczą był dla księdza Mieczysława Kuznowicza niemiecki duchowny Adolf Kolping. Od A. Kolpinga przejął on ideę zrzeszania młodzieży w stowarzyszenia, zakładając Związek Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej w Krakowie (Mółka, 2004, s. 104–108) oraz podejmując budowę zakładu wychowawczego (bursy). Inicjatywy te umożliwiły mu otoczenie opieką znacznej grupy młodzieży rękodzielniczej. W swej pracy starał się zapewnić jej gruntowne wykształcenie zawodowe oraz religijne wychowanie, zadbać o duchową formację. Cele te realizował za pośrednictwem zorganizowanego w roku 1906 Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej, który swą siedzibę miał przy ul. Skarbowej 2/4 w Krakowie (Grzebień, 2004, s. 350). Co charakteryzowało działalność księdza Mieczysława Kuznowicza? Jakie priorytety dominowały w jego wizjach edukacyjnych? Na jakich założeniach opierał swą działalność? Odpowiedzi na te pytania będziemy szukać w pozostawionych przez niego pismach. W analizach zwrócimy uwagę przede wszystkim na charakterystyczny sposób jego podchodzenia do innych (wychowanków) oraz na ich duchowy rozwój.

2. Dzieło księdza Mieczysława Kuznowicza

Ksiądz Mieczysław Kuznowicz znaczącą część swojego życia oddawał pracy z młodzieżą „pokrzywdzoną przez życie” (Kuznowicz, 1916c, s. 24). Miał tu na myśli przede wszystkim młodzież ubogą, która przybywała do miasta, aby uczyć się zawodu. Nazywano ją terminatorami (Mółka, 2004, s. 93). Młodzież ta, pozbawiona wszelkich praw socjalno-bytowych, zazwyczaj

podejmowała pracę w przemyśle, rękodzielnictwie i handlu (tamże, s. 84). Ksiądz Kuznowicz, świadomy trudnej sytuacji egzystencjalnej tej młodzieży, wkładał wiele trudu w zapewnienie jej opieki. Wyrazem tej troski było zapraszanie młodych (terminatorów) na cotygodniowe spotkania, udzielanie im zapomóg pieniężnych, rozdawanie odzieży. Nadto troszczył się o ich rozwój duchowy poprzez organizowanie jasełek i spotkań opłatkowych z okazji świąt Bożego Narodzenia czy święconego z okazji świąt Wielkiejnocy. Ofertę te poszerzał o rekolekcje, różnego rodzaju odczyty, pogadanki o tematyce religijnej, społecznej i historycznej (tamże, s. 87).

Chcąc uczynić swe wysiłki bardziej skutecznymi, ksiądz Mieczysław Kuznowicz zmierzał i ostatecznie doprowadził do powołania Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej. Jego początków należy się doszukiwać w pierwszej dekadzie XX wieku, kiedy to w dniu 15 listopada 1906 roku reskryptem Namiestnictwa we Lwowie został zatwierdzony pierwszy statut zrzeszenia Związek Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej pod wezwaniem św. Stanisława Kostki w Krakowie (Bieś, 2020, s. 232–233; Mółka, 2004, s. 105). Za powołaniem takiej organizacji przemawiało jego przekonanie o tym, że zrzeszenie (Związek) posiadające osobowość prawną zapewni większą skuteczność sprawowania szeroko rozumianej opieki nad młodzieżą, a także ułatwi jej zdobycie odpowiedniego wykształcenia (Kuznowicz, 1929, s. 19–25). Jak wynika ze sprawozdań, w pierwszym okresie działalności Związek borykał się z dużymi trudnościami lokalowymi¹. Chcąc im zaradzić, ksiądz Kuznowicz podjął z powodzeniem starania o budowę domu związkowego (bursy) dla trzystu chłopców. Placówka ta miała pełnić rolę zakładu wychowawczego uczniów uczących się zawodu i rękodzielnictwa². Jego budowę ukończono w 1930 roku (Biszytyga, 1927, s. 374–375).

W bursie miała zamieszkać młodzież niezasobna, ale „moralnie i fizycznie zdrowa, niezeepsuta złym życiem” (Kuznowicz, 1922a, s. 60). Sam zakład, jako część organizacji związkowej, miał zastępować przebywającej w nim młodzieży dom rodzinny. Ksiądz Kuznowicz miał tu na myśli zapewnienie bur-

¹ *Sprawozdanie z działalności Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej w Krakowie za lata 1906–1908*, Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie (dalej: AP), nr sygn. 2301, s. 9.

² *Sprawozdanie z działalności Bursy za rok 1927*, AP, nr sygn. 2524; *Ustawy Zakładu Wychowawczego Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej pod wezwaniem św. Stanisława Kostki w Krakowie*, AP, nr sygn. 8005.

santom pełnego rozwoju duchowego i intelektualnego oraz stworzenie najkorzystniejszych warunków do nauki i pracy zawodowej. Tym samym bursa miała pełnić rolę środowiska, które określał mianem „ogniska kulturalnego i wychowawczego” (Jurjewicz, 1925, s. 18; Mółka, 2006, s. 54), choć po części zastępującego środowisko rodzinne. Spełnieniu tych oczekiwań miały służyć między innymi okazała sala teatralna, kaplica oraz inne pomieszczenia znajdujące się w budynku bursy (Mółka, 2004, s. 137; 2006, s. 52).

W sferze organizacyjnej Związku ksiądz Kuznowicz promował zasadę samorządności po to, aby młodzież uczyła się samodzielności, aktywności, przedsiębiorczości, krytycznego myślenia, jak również współpracy i współodpowiedzialności za podejmowane prace i obowiązki (Kuznowicz, 1929, s. 29). Bursa nadto miała pełnić funkcję ogniska kultury promującej wychowanie narodowe i obywatelskie (Kuznowicz, 1922a, s. 60). Miała też sprzyjać kształtowaniu charakteru oraz uczeniu się samodzielności. Kuznowicz był przekonany, że na tej drodze można rozwijać w wychowankach zdolności twórcze, kształtować ich charaktery i przygotowywać do życia demokratycznego (Mółka, 2004, s. 272), które uważał za istotny warunek prawdziwego samorządu (Kuznowicz, 1911b, s. 15).

Przyznana członkom Związku samorządność nie była jednak nieograniczona. Na podstawie statutu decydujący głos w sprawach dotyczących działalności Związku miał jego prezes. Nie przeszkadzało to, by jego członkom zapewniać swobodę w podejmowaniu różnego rodzaju inicjatyw wyzwalających rozmaite indywidualne aktywności (Mółka, 2004, s. 112, 118). Ksiądz Kuznowicz uważał, że w każdym młodym człowieku tkwi potencjał jego możliwości rozwojowych i zdolności, które należy wydobyć, stwarzając odpowiednie warunki do ich praktykowania i rozwoju. Był przy tym świadomy indywidualności każdego wychowanka i dlatego zabiegał o wspomaganie integralnego rozwoju osobowego, czyli we wszystkich sferach: moralnej, duchowej, fizycznej, intelektualnej i artystycznej (Bieś, 2020, s. 234–235). Wszystko to miało się przyczynić, jak pisał Kuznowicz, do „potęgowania w sobie pokładów duchowych swej ludzkiej godności, które im bardziej będą głębsze i zdrowsze, tem więcej będą życiodajne tak dla jednostki, jak i dla ogółu” (Kuznowicz, 1910, s. 11).

Podejmowane przez M. Kuznowicza inicjatywy miały zmierzać ku odrodzeniu całego społeczeństwa, każdej rodziny, wszystkich Polaków. Podstawę tego rozwoju upatrywał w Ewangelii i nauce społecznej Kościoła (Ku-

znowicz, 1914, s. 11, 31–34). To z kolei uświadamia, że wartości uniwersalne i wieczne przyświecały jego pracy z młodzieżą. Był też przekonany, że wychowanie od wczesnej młodości w wierze chrześcijańskiej jest skutecznym środkiem w procesie pełnego rozwoju człowieka (Kuznowicz, 1920, s. 7). Za niezbędne uznawał to, by „zawsze i wszędzie być całym i prawdziwym człowiekiem” (Kuznowicz, 1934c, s. 4). Temu zadaniu miała służyć formacja intelektualno-kulturalno-oświatowa. Działania te zaliczał do dóbr wyższych i upatrywał w nich podstawę odrodzenia społeczeństwa (Kuznowicz, 1920, s. 10–11). Uważał, że inicjowanie działań wychowawczych w duchu ideałów humanistycznych sprzyja kształtowaniu postaw patriotycznych, poczucia własnej godności, a także uczy szacunku oraz inspirowało do rzetelnej pracy (Kuznowicz, 1922b, s. 11).

Ten ostatni wymiar łączył z potrzebą przygotowania i wychowania młodego człowieka do odpowiedzialnego wykonywania zawodu (Kuznowicz, 1930, s. 5). Był przy tym przekonany, że poza wykształceniem należy młodzieży umożliwić dostęp do kultury³. Swe stanowisko uzasadniał tym, że na tej drodze zacznie nabywać umiejętności, „bez których trudno sobie wyobrazić życie obywatelskie cywilizowanego narodu i państwa” (Kuznowicz, 1919, s. 13). W tym kontekście należy dopowiedzieć, że troska o wykształcenie i wychowanie młodzieży rękodzielniczej nie była dyktowana filantropią, miłosierdziem, litością czy współczuciem, lecz dobrem polskiego społeczeństwa, zapewnieniem równowagi społecznej oraz sprawiedliwego zagospodarowania wytwarzanych produktów, a także zapobieganiem ubóstwu (Kuznowicz, 1917, s. 8). Ksiądz Kuznowicz twierdził, że brak stanu średniego (mieszczaństwa) hamuje rozwój społeczny kraju. Dlatego uważał, że należy młodym ludziom umożliwić rzetelne wykształcenie i przygotować ich do podejmowania odpowiedzialnych ról i zadań w życiu zawodowym i społecznym (Kuznowicz, 1916b, s. 4; 1929, s. 5–7).

³ *Sprawozdanie Głównego Polskiego Związku Katolickich Uczniów Rękodzielniczych i Polskiego Związku Katolickich Czeladników w Krakowie z czynności za rok 1912*, AP, nr sygn. 6253.

3. Inspiracje działalności księdza Mieczysława Kuznowicza

Wstąpienie Mieczysława Kuznowicza do zakonu jezuitów w roku 1893 dało początek jego jezuickiej formacji, w której ważne miejsce zajmują miesięczne ćwiczenia duchowe oraz studium konstytucji (por. Marek i Walulik, 2022). Zabiegi te tworzą warunki do nabywania określonego stylu życia nazywanego duchowością ignacjańską. Za jej pośrednictwem, podobnie jak każdej innej duchowości, człowiek jest w stanie nadawać swemu życiu określony styl. Nie inaczej było w życiu M. Kuznowicza. Tak określaną duchowość David L. Fleming uważa za specyficzny sposób postępowania oparty na zbiorze postaw, zwyczajów i wartości (Fleming, 2013, s. 5). Jak konstatuje jezuita Franz Jalics:

w naszych czasach duchowość, która wydawała się zamknięta w murach klasztornych i zarezerwowana dla księży, pokonała te ograniczenia i puka do drzwi każdego człowieka. Nie trzeba być duszpasterzem, aby żyć Ewangelią [...]. Taka jest prawda, nawet jeśli nasz świat wydaje się oddalać od Kościoła jako instytucji. Wszyscy jesteśmy powołani, aby w centrum naszego życia umieścić Jezusa Chrystusa (2019, s. 8).

Duchowość ignacjańską charakteryzuje przekazana przez św. Ignacego Loyolę wizja człowieka. Cechuje ją odkrywanie Boga, który jest dla człowieka, natomiast „człowiek jest Boży i żyje dla Boga, a Bóg jest jego dobrem i szczęściem” (Marek, 2017, s. 35).

Szczęścia tego Bóg udziela człowiekowi przez umożliwienie mu dostępu do całego stworzenia (wszechświata) i powierzenie nad nim pieczy. Dostęp ten nazywa darem miłości Boga do człowieka (por. Loyola, 2013, nr 230–237). Inną wartością nadającą kształt duchowości ignacjańskiej, na którą wskazuje św. Ignacy w swej wizji człowieka, jest jej chrystocentryzm. Przez jego przywoływanie św. Ignacy podkreślił, że Jezus Chrystus jest nie tylko Panem i Królem wszechświata, ale i tym, który niesie człowiekowi ostateczne wyzwolenie od zła i śmierci (tamże, nr 95–98), nadając tym samym historii świata ostateczny sens.

Odkrywanie Boga jako wartości absolutnej oraz godności człowieka mającego dostęp do Boga powinny kształtować w tym ostatnim postawę wiary i miłości do Boga. Jej oznaką ma być gotowość człowieka do przyjęcia zapro-

szenia do współpracy z Jezusem Chrystusem niosącym światu Ewangelię – Dobrą Nowinę o przyniesionym przez Niego zbawieniu – życiu z Bogiem. Dostrzeżenie Boga i wymiaru duchowego człowieka bliskie jest myśli Stanisława Grygiela, który stwierdza:

Ludzie płonący darem pierwszej miłości do [Boga] Ojca podtrzymują świat przy duchowym istnieniu. Nie pozwalają sprowadzać człowieka do materii poddającej się hipotezom i sprawdzającym je eksperymentom [...]. Nie udają, że są absolutnie wolni. Właśnie dlatego są wolni i suwerenni. Piękno każdej stojącej obok nich osoby unosi ich wzwyż. Odradzają się. Determinizm materii nie zatrzymuje ich na ziemi (2022, s. 21).

Inspirację działalności społeczno-wychowawczej M. Kuznowicza stanowiła duchowość założyciela zakonu jezuitów, św. Ignacego Loyoli. Aspekt miłości, którą kierował się Kuznowicz, wyrósł z odkrytej przez św. Ignacego bezgranicznej miłości Boga do człowieka. Przyjęcie jej i udzielana na nią odpowiedź stanowią szczególny wymiar ignacjańskiej wizji człowieka. Jej rysem jest bezgraniczne zaufanie Bogu, od którego wszystko zależy, z drugiej jednak strony ważne jest podejmowanie takiego wysiłku na rzecz dobra (miłości), jakby wszystko zależało od człowieka (Loyola, 2013, nr 23).

W kontekście takiej relacji człowiek nie ma prawa, podkreśla św. Ignacy, sądzić, że Bóg jest na jego usługach. Ma być przeciwnie: to człowiek winien być zaangażowany w służbę Bogu (tamże, nr 352–370). Oznaką tej współpracy jest włączanie się osoby w życie wspólnoty Kościoła, której Głową jest Jezus Chrystus. Stąd kochać Jezusa oznacza kochać Jego Kościół, a słuchać Jezusa to słuchać Kościoła. Na ważność tego aspektu ludzkiego życia św. Ignacy wskazał między innymi w zamieszczonych w książeczce ćwiczeń duchowych „Regułach o trzymaniu z Kościołem” (tamże, nr 352–370). Reguły te przybliżają kolejny rys duchowości ignacjańskiej, który wpisuje się w respektowanie i życie według przekazywanej przez Kościół tradycji wiary i zasad życia moralnego. Tym samym zamierzał podkreślić, że siłą, która kształtuje ludzkie życie, jest miłość. Jej miarę wyraził słowem „magis”, które znaczy: „więcej”, „lepiej”, „dalej” (Marek, 2017, s. 39). Za jego pomocą wyraził swe przekonanie o tym, że miłość, w zasadzie swej nieograniczona, zawsze chce więcej i zawsze dąży ku najwyższemu szczytom. Chodzi o to, aby dawać z siebie „więcej” w służbie Bogu i ludziom (Duminuco, 2008, s. 185).

Z takiego przekonania rodzi się potrzeba, by w życiu „wybierać” i „pragnąć” takich rozwiązań, które w większym, pełniejszym stopniu przyczynią się do osiągnięcia stawianego sobie celu (Marek, 2017, s. 39).

O tak postrzeganej duchowości ignacjańskiej powiemy, że określa ona styl ludzkiego życia, w którym respektowane jest nie tylko istnienie, lecz także działanie Boga zarówno na rzecz wierzących, jak i poszukujących – słowem: każdego człowieka. Ona też inspirowała księdza Mieczysława Kuznowicza do poszukiwania możliwości zapewnienia młodzieży rękodzielniczej jak najlepszej opieki pozwalającej na jej integralny rozwój (Mólka, 2004, s. 147–186; 2006, s. 59–63), czym stwarzał warunki do humanizacji życia poprzez wielorakie formy aktywności młodzieży.

4. Charakterystyczne rysy działalności księdza Mieczysława Kuznowicza

Powołany przez księdza Mieczysława Kuznowicza Związek Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej wraz z zapleczem socjalnym (bursą i zabezpieczeniem materialnym) umożliwił mu działalność *stricto* wychowawczą. Położył on nacisk na integralny rozwój wychowanków, który winien objąć sferę życia religijno-moralnego, społecznego i indywidualnego. Związane z tym inicjatywy miały zmierzać ku osiągnięciu dojrzałości biologicznej, intelektualnej, moralnej i religijnej (Kuznowicz, 1934a, s. 5; por. 1911a, s. 21–27; 1916c, s. 27). Przekonywał, że wychowanie należy „oprzeć na religii i chrześcijańskim prawie moralnym” (Kuznowicz, 1913, s. 23). Prawo to podnosi poczucie godności osoby oraz kształtuje jej charakter, a tym samym przyczynia się do wychowania ludzi serca, gotowych do czynów szlachetnych i wzniosłych, ludzi społecznie i ekonomicznie wykształconych na podstawach etyki chrześcijańskiej (Kuznowicz, 1916a, s. 4–7).

W takim myśleniu miał na uwadze przede wszystkim sposobność stworzenia wychowankom możliwości kreowania własnej osobowości na fundamencie Ewangelii Jezusa Chrystusa i nauki Kościoła katolickiego (Kuznowicz, 1911a, s. 24–25). Uważał, że zarówno w życiu społecznym, jak i w metodach wychowawczych najważniejsze jest odniesienie do osoby Jezusa Chrystusa. Wskazywał również, że na tej drodze łatwiej się dochodzi do udoskonalenia systemu wychowawczego oraz przywrócenia zlekceważonej

pedagogiki opartej na zasadach katolickich. W nich upatrywał też siłę moralną potrzebną do poprowadzenia młodzieży „na wyżyny dobra, moralności, tężyzny obyczajów i cnót prawdziwie duchowych, kulturalnych i obywatelskich” (Kuznowicz, 1937, s. 4–5).

Mieczysław Kuznowicz uważał, że na drodze respektowania przez człowieka Boga i liczenia się z Jego przykazaniami (wychowanie religijno-moralne) łatwiej będzie młodej osobie przygotować się do świadomego i odpowiedzialnego za Ojczyznę życia w społeczeństwie (wychowanie obywatelsko-narodowe) (Kuznowicz, 1911a, s. 21–27; 1916c, s. 27).

Ten patriotyczny wydźwięk jego myślenia znalazł swe praktyczne zastosowanie w działalności Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej oraz otwartej dla młodzieży „terminatorskiej” bursy. Na tym polu główną rolę odgrywały struktury Związku, przez które nie tylko zabiegał o to, by młodzież w odpowiednich warunkach mogła się kształcić, ale też o to, by była w stanie sama się organizować. Temu ostatniemu miały służyć struktury organizacyjne Związku, którym M. Kuznowicz nadał akcenty samorządności (Kuznowicz, 1918, s. 9–10), czyniąc z nich środowisko wychowawcze dla członków zrzeszenia. Uważał przy tym, że poprzez pełnione funkcje związkowe młodzież może się uczyć przedsiębiorczości, samodzielności, odpowiedzialności oraz kształtować własny charakter poprzez ożywanie w sobie poczucia godności i wartości (Mółka, 2004, s. 106). Swe myślenie uzasadniał tym, że człowiek stworzony został przez Boga na Jego podobieństwo, w tym samym kierunku zmierzały jego apele, aby zadbać w sposób świadomy o wewnętrzny, czyli duchowy, rozwój (Kuznowicz, 1935, s. 2–3).

Troska księdza Kuznowicza o integralny i pogłębiony rozwój wychowanków nadawała wychowaniu konkretne kształty, które można nazwać modelem (wzorcem) wychowania. Jego podstawę upatrywał w umiejętności akceptowania wartości absolutnych i transcendentnych, w tym osobowego Boga. Bycie „człowiekiem, i to całym człowiekiem na obraz i podobieństwo Boże, człowiekiem o obliczu człowieczym – oto istotny sens twego bytu, zasadnicza treść twego życia” (Kuznowicz, 1934c, s. 4). Był też przekonany, że pełny rozwój osoby możliwy jest wówczas, gdy ta zostanie przeniknięta duchem i obecnością Jezusa Chrystusa, Syna Bożego, Człowieka dla innych, ponieważ „On jeden ze swoją nauką i moralnością, ze swymi środkami i ze swą mocą i siłą, On jeden może i potrafi poznane środki wprowadzić w ruch i zamienić w czyn” (Kuznowicz, 1937, s. 5). Uważał przy tym, że przy odwo-

ływaniu się relacji z Jezusem łatwiej przychodzi osobie angażować się w życie społeczne. W nim z kolei kładł nacisk na elementy patriotyczne i narodowe. Podkreślał, że za naród odpowiedzialny jest każdy obywatel. Potrzebę tę uzasadniał sytuacją społeczno-gospodarczą odradzającego się kraju. Osiąganie tych ideałów wiązał z promowaniem wartości ludzkiej pracy, którą uznawał za główne źródło „godności ludzkiej i uspołecznienia” (Kuznowicz, 1934b, s. 4; 1907, s. 31).

Drugim charakterystycznym rysem jego koncepcji wychowawczej było podmiotowe traktowanie wychowanka: „po ludzku” – z pełnym szacunkiem, gdyż tylko wówczas możliwe jest budzenie w nim poczucia osobistej godności ułatwiającej samorealizację i zdolność współdziałania z innymi ludźmi (Kuznowicz, 1910, s. 10–11). Uważał również, że dorośli (wychowawcy), respektując godność młodego człowieka, są zdolni do tego, by „rządzić uczniem wspólnie z nim samym zamiast pomimo niego” (tamże, s. 11). Z kolei taka współpraca ułatwi młodemu pracę nad sobą, rozwijanie w sobie poczucia odpowiedzialności i znaczenia w społeczeństwie oraz gotowość do współdziałania z innymi (tamże, s. 10–11). Był też przekonany, że młody człowiek, podmiotowo traktowany przez swych wychowawców, będzie bardziej podatny na rozwijanie w sobie postaw odpowiedzialności za innych i gotowości współdziałania z nimi (tamże, s. 11–12). Podkreślał przy tym, że doświadczenie własnej podmiotowości inspirowane do troski o samowychowanie, któremu nadawał akcenty religijno-moralne, społeczno-narodowe, obywatelsko-patriotyczne i kulturowo-oświatowe (Mółka, 2004, s. 147–186).

Ten sposób postrzegania wychowania wynikał z przedłożonej przez św. Ignacego Loyolę wizji człowieka stworzonego i kochanego przez Boga. Wizja ta, w rozumieniu Mieczysława Kuznowicza (1907, s. 31), domaga się od człowieka odpowiedzi przekazanej w przyswojeniu sobie określonych zasad, norm, wartości, wzorów postępowania inspirowanych Ewangelią i nauką Kościoła katolickiego (Kuznowicz, 1920, s. 12). Chrystocentryzm zatem stanowi nieodzowny wymiar ignacjańskiej wizji człowieka. Wszystko to pokazuje, że wpływ na ujmowanie przez ks. Kuznowicza zadań wychowawczych wywierała duchowość jezuicka.

Innym elementem duchowości ignacjańskiej wykorzystanym przez Mieczysława Kuznowicza w promowanym modelu wychowania jest towarzyszenie – idea przyjacielskich relacji wychowawców z wychowankami przy re-

spektowaniu przez każdego z nich własnych zadań⁴. Nie dziwi więc postawa oczekiwania, że wychowawca będzie się odznaczał nie tylko dobrą wolą, ale też wielkim zaangażowaniem i poświęceniem. Do wychowawców i opiekunów apelował, by dawali „dzieciom i młodzieży przykład miłości i dobroci wzajemnej, przykłady godne wielkich tradycji silnych siłą swej głębokiej wiary i potężnych cnót chrześcijańskich” (Kuznowicz, 1938, s. 5). Źródłem takiego określania relacji wychowawca–wychowanek należy się doszukiwać w ćwiczeniach duchowych. Święty Ignacy Loyola, świadomy na podstawie własnego doświadczenia przeżywanych przez korzystającego z ćwiczeń wewnętrznych rozterek, postawił obok niego osobę nazywaną kierownikiem ćwiczeń. Winien on przy dużej powściągliwości wsłuchiwać się w relacje rekoлектanta o swych wewnętrznych przeżyciach i w miarę potrzeby objaśniać przeżywane stany ducha. Co więcej, znając problemy ćwiczącego, winien dobierać i dostosowywać treści poszczególnych ćwiczeń do wewnętrznego stanu ćwiczącego po to, by ten w sposób wolny mógł dokonać właściwych wyborów (Marek i Walulik, 2019, s. 233–258).

5. Podsumowanie

Analiza poglądów pedagogicznych oraz stylu postępowania księdza Mieczysława Kuznowicza z młodzieżą wskazuje, że właściwe i prawidłowe wychowanie ma miejsce wtedy, gdy zarówno zabiega się o sprawy codziennego życia, jak i troszczy się o rozwój umysłu i serca wychowanek. Kierując się perspektywą kształtowania „dobrego chrześcijanina” oraz „uczciwego obywatela”, ksiądz Kuznowicz starał się sprzyjać wychowaniu do życia w zjednoczeniu z Bogiem oraz do troski o dobro innych ludzi. Uważał, że odwołując się do Boga i tradycji chrześcijańskiej, będzie można wychować młode pokolenie na ludzi umiejących kochać i służyć Ojczyźnie oraz drugiemu człowiekowi.

Uwzględniając dzisiejsze inspiracje i oczekiwania, dochodzimy do wniosku, że postawa i zaangażowanie M. Kuznowicza korelują ze współczesnymi formami i sposobami prowadzonej działalności wychowawczej. Podstawową i wspólną osią w aktualnej pracy wychowawczej, która uwzględnia duchowo-

⁴ *Sprawozdanie z działalności Bursy Związku za rok 1926*, AP nr sygn. 2524, s. 239.

wość ignacjańską oraz zasady i cele pedagogiki ignacjańskiej (integralnej), oraz w działalności społeczno-wychowawczej M. Kuznowicza jest troska o wychowanie ku pełni człowieczeństwa na fundamencie wartości transcendentnych. Aprobata aspektu duchowego, ponadczasowego i transcendentnego w procesach edukacyjnych ukierunkuje uczestniczące podmioty na tworzenie i utrwalanie bliskich relacji przekraczających to, co jest tylko czasowe i materialne. Ten wielki przyjaciel młodzieży był przeświadczony, że planowa i synergiczna organizacja działań pomoże wychowankom w ich wielostronnym, pogłębionym i integralnym rozwoju. Przyczyni się to do ukształtowania w nich istotnych cech życia intelektualnego, emocjonalnego, fizycznego, moralnego, religijnego, społecznego, kulturalnego oraz duchowego.

Bibliografia

- Bieś, A. P. (2020). Ks. Mieczysława Kuznowicza SJ *ars educandi* (sztuka wychowania) młodych rzemieślników. W: W. Musialik i R. Śmietański (red.), *Rzemiosło – w wymiarze lokalnym, regionalnym i międzynarodowym* (s. 229–237). Opole: Wydawnictwo Politechniki Opolskiej.
- Bisztyga, K. (1927). Poświęcenie „Domu Młodzieży Rękodzielniczej i Przemysłowej” na Skarbowej 2, w Krakowie. *Nasze Wiadomości*, 8(49), 374–375.
- Duminuco, V. J. (2008). Formacja czy indoktrynacja w pedagogice ignacjańskiej? W: W. Pasierbek (red.), *Pedagogika ignacjańska wobec wyzwań współczesnego humanizmu* (s. 173–192). Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Fleming, D. L. (2013). *Czym jest duchowość ignacjańska?* Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Grygiel, S. (2022). Wolność jest z daru prawdy. *Paedagogia Christiana*, 49(1), 11–23. <http://dx.doi.org/10.12775/PCh.2022.001>.
- Grzebień, L. (red.). (2004). *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*. Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Wydawnictwo WAM.
- Jalics, F. (2019). *Rozwój duchowy. Pogłębianie życia z Bogiem*, przeł. J. Poznański. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Jurjewicz, M. (1925). *Obrazki z życia zaniedbanej młodzieży*. Nowy Jork.
- Kuznowicz, M. J. (1907). *Kwestya terminatorów w naszym kraju*. Kraków: Pol. Zw. Kat. M. Rękodz.

- Kuznowicz, M. J. (1910). *W sprawie młodzieży pracującej*. Kraków: Nakładem autora.
- Kuznowicz, M. J. (1911a). *Jak organizować i prowadzić stowarzyszenia polskiej młodzieży rękodzielniczej i robotniczej*. Kraków.
- Kuznowicz, M. J. (1911b). *W sprawie patronaży i samorządu młodzieży rękodzielniczej i robotniczej*. Kraków: Nakładem autora.
- Kuznowicz, M. J. (1913). *Znaczenie pierwiastka religijnego w akcji robotniczej*. Kraków.
- Kuznowicz, M. J. (1914). *Metody pracy społecznej*. Kraków.
- Kuznowicz, M. J. (1916a). *O odbudowę sumień*. Kraków: Druk. „Czasu”.
- Kuznowicz, M. J. (1916b). *O własny stan średni*. Kraków: Redakcja Przeglądu Powszechnego.
- Kuznowicz, M. J. (1916c). *Zadanie względem przyszłego pokolenia w dobie obecnej, czyli planowana akcja ochrony i wychowania dzieci i młodzieży*. Kraków: Nakładem Redakcji „Przeglądu Powszechnego”.
- Kuznowicz, M. J. (1917). *Wychowanie polskiej młodzieży dla polskiego przemysłu*. Kraków: Nakładem Redakcji „Przeglądu Powszechnego”.
- Kuznowicz, M. J. (1918). *Wytyczne drogi pracy nad polską młodzieżą rękodzielniczą i przemysłową. Referat wygłoszony na zjeździe księży dyecezyi kieleckiej w sprawie organizacji młodzieży*. Kielce.
- Kuznowicz, M. J. (1919). *Zasady i sposoby pracy w związkach młodzieży*. Kielce: Drukarnia „Jedność”.
- Kuznowicz, M. J. (1920). *O dusze dorastającej młodzieży*. Kraków: Nakładem autora.
- Kuznowicz, M. J. (1922a). *Obrazki z życia zaniedbanej młodzieży*. Kraków.
- Kuznowicz, M. J. (1922b). *Zasady kulturalnych form towarzyskich*. Kraków: Sekcja Prasowa Z.M.R. i P.
- Kuznowicz, M. J. (1929). *Organizacja młodzieży przemysłowej i rękodzielniczej a Kościół i społeczeństwo*. Kraków: Nakładem Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodz. w Krakowie.
- Kuznowicz, M. J. (1930). Tymczasowość i fundamentalność. *Związkowiec*, 4(3), 5.
- Kuznowicz, M. J. (1934a). Dla kogo i od kogo? *Związkowiec*, 8(9–10–11), 4–6.
- Kuznowicz, M. J. (1934b). Dwa miliony. *Związkowiec*, 8(193–194), 3–5.
- Kuznowicz, M. J. (1934c). Polski młodzienc przy żłóbku Chrystusowym. *Związkowiec*, 8(12), 4–6.

- Kuznowicz, M. J. (1935). Do naszych przyjaciół. *Związkowiec*, 9(3–4), 2–3.
- Kuznowicz, M. J. (1937). Wśród potopu niemoralności od czego zacząć? *Związkowiec*, 9(1–2–3), 3–5.
- Kuznowicz, M. J. (1938). Ku miłości i dobroci. *Związkowiec*, 9(12), 3–5.
- Loyola, I. (2013). *Ćwiczenia duchowne*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Marek, Z. (2017). *Pedagogika towarzyszenia. Perspektywa tradycji ignacjańskiej*. Kraków: Wydawnictwo Akademia Ignatianum w Krakowie.
- Marek, Z. i Walulik, A. (2019). *Pedagogika świadectwa. Perspektywa antropologiczno-kerygmaticzna*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie.
- Marek, Z. i Walulik, A. (2022). Ignatian Spirituality as Inspiration for a Pedagogical Theory of Accompaniment. *Journal of Religion and Health*, 61, 4481–4498. <https://doi.org/10.1007/s10943-022-01628-z>.
- Mółka, J. (2004). *Koncepcja wychowawcza księdza Mieczysława Kuznowicza SJ (1874–1945)*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Mółka, J. (2006). *Ks. Mieczysław Kuznowicz SJ wychowawca młodzieży*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- *Sprawozdanie Głównego Polskiego Związku Katolickich Uczniów Rękodzielniczych i Polskiego Związku Katolickich Czeladników w Krakowie z czynności za rok 1912*. Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego (dalej: AP), nr sygn. 6253.
- *Sprawozdanie z działalności Bursy za rok 1927*. AP, nr sygn. 2524.
- *Sprawozdanie z działalności Bursy Związku za rok 1926*. AP, nr sygn. 2524, 239.
- *Sprawozdanie z działalności Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej w Krakowie za lata 1906–1908*. AP, nr sygn. 2301.
- *Ustawy Zakładu Wychowawczego Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej pod wezwaniem św. Stanisława Kostki w Krakowie*. AP, nr sygn. 8005.